

УДК 378.015.31.041:37.011.3-052

DOI 10.26697/9786177089000.2017.207

© Фрицюк В. А., 2017

Фрицюк Валентина АнатоліївнаВінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського**МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО
САМОРОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ**

Проаналізовано методологічні підходи дослідження професійного саморозвитку майбутнього вчителя: акмеологічний, аксіологічний, антропоцентричний, діяльнісний, компетентнісний, особистісний. Згідно з останнім, в процесі підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку центральним суб'єктом є особистість. Вона є суб'єктом удосконалення в контексті свого професійного саморозвитку через власну діяльність. Доведено, що використання названих підходів дозволяє забезпечити новизну дослідження, пов'язану з розробкою науково-методичної системи підготовки майбутніх учителів до безперервного професійного саморозвитку. Представлені методологічні позиції є тією призмою, через яку здійснюється відбір і структурування загальнотеоретичних ідей, які складають концептуальну основу системи підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку. Поєднання вказаних підходів як методологічної основи концепції підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку уможливує теоретичний розгляд шляхів і способів розв'язання досліджуваної проблеми та дає змогу обґрунтувати технологію формування готовності студентів до професійного саморозвитку.

Ключові слова: майбутні учителі, професійний саморозвиток, методологічні підходи.

Проблема, її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Однією з визначальних тенденцій сучасної вищої педагогічної освіти є підготовка майбутніх фахівців до безперервного професійного саморозвитку, оскільки прагнення до саморозвитку в професії є нині особливо актуальним і характеризує суспільні потреби громадян нашої країни. метою вищої педагогічної освіти в Україні є не лише набуття фундаментальних професійних знань майбутніх фахівців, а й формування в них готовності до

подальшого професійного та особистісного саморозвитку, самореалізації.

На початковому етапі розгляду теоретичних основ дослідження проблеми підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку важливим є аналіз методологічних підходів, що використовувалися в дослідженні.

Методологію розуміють як загальну систему теоретичних знань, що виконують роль провідних принципів наукового пізнання, шляхів і засобів реалізації наукового дослідження. Особливість методологічних принципів полягає у визначенні вихідних наукових позицій [01, с. 88].

Аналіз публікацій (виділення невирішених проблем). У контексті нашого дослідження особливої теоретико-методологічної ваги набувають наукові розробки проблеми професійної підготовки вчителів, які всебічно висвітлено в працях О. Абдулліної, А. Алексюка, В. Андрущенка, Є. Барбіної, С. Гончаренка, Н. Гузій, Р. Гуревича, О. Дубасенюк, І. Зязюна, В. Кременя, Н. Кузьміної, В. Лугового, Н. Ничкало, В. Радула, О. Отич, В. Орлова, Н. Побірченко, В. Семиченко, С. Сисоевої та ін. Попри наявну значну кількість наукових праць і належне розроблення вченими різних аспектів проблем, які є близькими до аналізованої, недостатньо висвітлено цілісне розв'язання завдань безперервного професійного саморозвитку майбутніх педагогів.

Метою статті є висвітлення основних методологічних підходів, що використовувалися в дослідженні підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку.

Виклад основного матеріалу, обґрунтування результатів дослідження. У дослідженні процес підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку ґрунтується на кількох взаємопов'язаних наукових підходах, з-поміж яких визначаємо акмеологічний, аксіологічний, антропоцентричний, діяльнісний, компетентнісний, особистісний.

Професійний саморозвиток майбутніх педагогів, згідно з акмеологічними позиціями (С. Кузікова [02], Л. Рибалко [3] та ін.), є процесом формування особистості, орієнтованої на найвищі професійні досягнення і професійного самовдосконалення особистості. «Акме» перекладається з грецької як «вершина», «розквіт», тож акмеологія розглядає можливості досягнення людиною її власних вершин творчого й особистісного розвитку. У нашому дослідженні цей професіоналізм пов'язується з високим рівнем готовності до безперервного професійного саморозвитку.

«Акме» у професійному розвитку – це найвищі рівні фахових досягнень, можливі для особистості на даному ступені її професійного розвитку, які виражаються у сформованості людини як суб'єкта

професійної діяльності, фахового спілкування, в зрілості його як особистості професіонала, що, в свою чергу, означає зростання різних видів професійної компетентності. Різноманітні варіанти професійних «акме» проявляються в помітному розвитку різних видів професійної компетентності, зокрема, на нашу думку, в рівні готовності до безперервного професійного саморозвитку.

Аксіологічний підхід (С. Мінюрова, Н. Свещинська, В. Франкл та ін.) спонукає під час відбору змісту, методів, форм підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку враховувати їхні ціннісні орієнтації. Аксіологічний підхід є органічно притаманним сучасній педагогіці, оскільки він орієнтований на людину як найвищу цінність.

Наголосимо, що застосування аксіологічного підходу у підготовці студентів сприятиме формуванню їхніх ціннісних орієнтацій на безперервний професійний саморозвиток, усвідомленню ними власної самоцінності як майбутнього педагога в умовах сучасного суспільства, допоможе осмислити, як будувати свою професійну кар'єру, як досягати мети стосовно безперервного професійного саморозвитку для успішної професійної діяльності тощо.

Антропоцентричний підхід (Є. Ісаєв, Л. Лідак, В. Слободчиков, Н. Таценко, О. Чурсіна та ін.) як результат парадигмальних змін у сучасних гуманітарних науках і як загальний стиль мислення є новим обертотом спіралі в розвитку науки [04].

Згідно з антропоцентричним підходом, особистість студента є метою і суб'єктом професійного саморозвитку.

Діяльнісний підхід (Л. Виготський, Н. Дюшеева, Ю. Кузнецов, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн та ін.) доводить, що результати підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку помітні лише упродовж діяльності.

Компетентнісний підхід (О. Овчарук, О. Савченко та ін.) активно впроваджується в сучасній європейській системі освіти. У контексті дослідження він передбачає спрямованість навчально-виховного процесу на досягнення результатів, а саме: на формування не лише знань, умінь і навичок стосовно професійного саморозвитку, а передусім на вироблення досвіду їх застосування.

Компетентнісний підхід передбачає формування практичних умінь професійного саморозвитку. У процесі його застосування акцентується увага на переорієнтації з процесу навчання на практичний результат, тобто на можливість майбутніх педагогів здійснювати власний професійний саморозвиток і здатність студентів практично діяти, застосовувати набуті уміння стосовно професійного саморозвитку для набуття відповідного досвіду.

Особистісний підхід (Г. Балл, І. Бех, Л. Виготський, В. Давидов, Г. Костюк, А. Маслоу, К. Роджерс та ін.) зумовлений тим, що процес підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку трактується з урахуванням особистісної позиції кожного з учасників процесу, спрямований на таку взаємодію суб'єктів навчального процесу, що сприятиме особистісному й професійному зростанню кожного з майбутніх педагогів.

Відповідно до особистісно зорієнтованого підходу в процесі підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку центральним суб'єктом є особистість. Вона є суб'єктом удосконалення в контексті свого професійного саморозвитку через власну діяльність.

Висновки, перспективи. Отже, використання названих підходів дозволяє забезпечити новизну дослідження, пов'язану з розробкою науково-методичної системи підготовки майбутніх учителів до безперервного професійного саморозвитку. Представлені методологічні позиції є тією призмою, через яку здійснюється відбір і структурування загальнотеоретичних ідей, які складають концептуальну основу системи підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку. Поєднання вказаних підходів як методологічної основи концепції підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку уможливило теоретичний розгляд шляхів і способів розв'язання досліджуваної проблеми та дає змогу обґрунтувати технологію формування готовності студентів до професійного саморозвитку.

Література

1. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження : Методологічні поради молодим науковцям / С. У. Гончаренко. – К. ; Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2010. – 308 с.
2. Кузікова С. Б. Психологія саморозвитку : навч. посіб. / С. Б. Кузікова; Сум. держ. пед. ун-т ім. А. С.Макаренка. – Суми : МакДен, 2011. – 149 с.
3. Рибалко Л. С. Акмеологічні засади професійно-педагогічної самореалізації майбутнього вчителя : автореф. дис. ... д-ра пед. наук. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Людмила Сергіївна Рибалко. – Харків. 2008. – 45 с.
4. Таценко Н. В. Антропоцентричний підхід до вивчення мовних одиниць у когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / Н. В. Таценко // Функціональна лінгвістика : збірник науч. работ. – Симферополь : Крымский респ. ин-т последипл. пед. обр., 2011. – № 2; т. 2. – С. 222-225.

Валентина Фрицюк. Методологические подходы исследования профессионального саморазвития будущего учителя.

Проанализированы методологические подходы исследования профессионального саморазвития будущего учителя: акмеологический, аксиологический, антропоцентрический, деятельностный, компетентностный, личностный. Согласно последнему, в процессе подготовки будущих педагогов к непрерывному профессиональному саморазвитию центральным субъектом является личность. Она является субъектом совершенствования в контексте своего профессионального саморазвития через собственную деятельность. Доказано, что использование названных подходов позволяет обеспечить новизну исследования, связанную с разработкой научно-методической системы подготовки будущих учителей к непрерывному профессиональному саморазвитию. Представленные методологические позиции являются той призмой, через которую осуществляется отбор и структурирование общетеоретических идей, которые составляют концептуальную основу системы подготовки будущих педагогов к непрерывному профессиональному саморазвитию. Сочетание указанных подходов как методологической основы концепции подготовки будущих педагогов к непрерывному профессиональному саморазвитию способствует теоретическому рассмотрению путей и способов решения исследуемой проблемы и позволяют обобщать технологую формирования готовности студентов к профессиональному саморазвитию.

Ключевые слова: будущие учителя, профессиональное саморазвитие, методологические подходы.

Valentine Fritsiyk. Methodological approaches to the study of professional self-development of the future teacher.

In the dissertation the scientific and methodological system of prospective teachers' training to continuous professional self-development is substantiated and developed, which is based on the conceptions of acmeological, axiological, anthropocentric, activities, competence, cultural, personal, synergistic and systematic approaches. The system takes into account the structure of readiness of prospective teachers for professional self-development and trends of modern education. «The readiness of prospective teacher for continuous professional self-development» is considered as the student's ability to purposeful reflexive activities, which is associated with design and implementation of quality changes in personality's identity and practical realization of subjective experience in the field of professional self-determination and self-realization on the basis of conscious self-regulation of own educational and professional activities. Taking into consideration the scientific and

Збірник наукових статей

methodological analysis of the concept of readiness of prospective teacher for continuous professional self-development, features of teacher's professional activities and directions of modernization of pedagogical education, the organizational and pedagogical conditions are substantiated and implemented; structural and functional model of scientific and methodological training system of prospective teachers for continuous professional self-development is developed; methodological approaches to problem's solving are improved.

Keywords: *prospective teachers, self-development, professional self-development.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 27.10.2017

Інформація про автора:

Фрицюк Валентина Анатоліївна – доктор педагогічних наук, доцент, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського.